

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (1)

Uništiti sve srpsko

Pao Knin

4. avgusta 1995. godine počeo dugo pripreman egzodus Srba iz Krajine. Sa svojih ognjišta prognano 280.000 Srba. U brutalnom napadu hrvatske vojske ubijeno 1.960 ljudi, spaljeno 40.000 srpskih kuća. U noći pre vojnog udara na RSK, Franjo Tuđman poručio svojim generalima: "Srbima zatvoriti sva vrata, pa ih onda uništiti!"

RANO jutro, oko pet časova, petak, kiša granata pada po usnulom gradu. Gore kuće, prašte eksplozije, ljudi u panici izleću, dovikuju bližnje. Majke nedrima grle uplašenu decu, trče. Jauci jači od raketa, paraju nebo. Metež, panika, strah, opet bombe. Pao je Knin!

Dan kasnije, u napušteni grad ušla je hrvatska vojska i na kninskoj tvrđavi istakla šahovnicu. Najčistiji srpski etnički prostor u bivšoj SFRJ, omeđen Dinarom, Manjažom, Velebitom i Petrovom gorom, za samo nekoliko dana očišćen je od srpskog življa. U drugoj najvećoj seobi Srba, za četiri dana, s Banije, Korduna, iz Like i severne Dalmacije, prognano je 280.000 Krajišnika! Pogrom je počeo na današnji dan, pre deset godina, napadom hrvatske vojske, policije i Hrvatskog veća odbrane na Republiku Srpsku Krajinu. Hrvatske snage udarile su snažnom artiljerijskom i raketnom paljbom po položajima Srpske vojske Krajine i svim gradovima. Pod najžešćom vatrom hrvatskog dalekometnog oruđa našli su se Knin, Petrinja, Obrovac, Benkovac, Glina, Kostajnica i Drniš.

Ratna avijacija hrvatske vojske sinhronizovano je tukla aerodrom u Udbini, Petrinju, telekomunikacioni predajnik na brdu Čelavac, posle čega su prekinute sve telefonske veze u RSK. Na Krajinu je krenulo 138.500 hrvatskih vojnika i policajaca. U brisanju svega srpskog učestvovalo je 700 tenkova i oklopnih transportera. Smrt je sejana iz 1.800 komada artiljerijskog oruđa, minobacača i raketnih sistema dometa do sto kilometara. Kolonu staraca, žena i dece, bombardovalo je 47 aviona i helikoptera. Srpski etnički prostor u Hrvatskoj konačno je očišćen, što je i bio glavni cilj "Oluje" u kojoj je ubijeno i nestalo 1.960 Srba.

Bihački džep

PEŠADIJSKE jedinice Hrvatske vojske i specijalne brigade MUP najpre su udarile na ličkom i banijskom frontu, a ubrzo zatim i prema Drnišu. Hrvatskoj pešadiji podršku su pružile artiljerijske i oklopno mehanizovane snage HV.

Na ličkom ratištu hrvatska soldateska se probijala iz smera Gospića prema Medaku i, dalje, Gračacu. Na Gračac koji je bio strateški važan za potpuno odsecanje Kninske Krajine i Like, krenule su i zloglasne hrvatske trupe sa velebitskog masiva.

Najveće borbe na banijskom ratištu vođene su na potezu Gora - Graberje - Glinska Poljana, na prilazima Petrinji, u rejonu Sunje i Dubice. Zamisao hrvatskih stratega bila je da, preko Banije izbijanjem u Dvor na Uni, dopru do Suve međe i tu se spoje sa jedinicama Petog bihačkog korpusa muslimanske armije BiH. Spajanje hrvatskih i muslimanskih snaga iz "bihačkog džepa" planirano je i prodorom Tuđmanove soldateske preko Korduna. Zato je hrvatska vojska, iz Karlovca krenula na ovaj deo RSK, potpomognuta tenkovskim bataljonom. Iz Josip Dola, nadirući prema Plaškom, podršku im je pružala mehanizovana brigada.

Plan je bio i da se jakim dejstvom u pravcu Vrhovina otvori mogućnost prodora prema Korenici i Plitvičkim jezerima. Oklopno mehanizovane jedinice HV silovito su napale i Drniš, udaljen samo dvadesetak kilometara od Knina. Na granice zapadnog dela RSK, Hrvatska je dovela sve elitne jedinice. Okosnice njenih snaga bile su profesionalna gardijska brigada i specijalne jedinice MUP. Rat je, dakle, vođen celom linijom fronta - od Orašja do Dubrovnika. Hrvatski radio neprekidno je emitovao poziv Franje Tuđmana upućen "građanima srpske nacionalnosti" u kojem se traži njihova predaja. Predsednikova egzaltiranost prekidana je marševima i borbenim pesmama. Hrvatska je optužila Srbe da su tokom noći, između četvrtka i petka, bombardovali dvadesetak hrvatskih gradova, što je bio neprihvatljiv izgovor za agresiju na Srbe u Krajini.

U toku napada na RSK, a dobrim delom i posle borbenih dejstava, opljačkano je, spaljeno i porušeno više od 40.000 srpskih kuća.

Kolone tuge

DOKUMENTACIONO-INFORMATIVNI centar "Veritas" evidentirao je 1.205 poginulih Srba civila, među kojima su 522 žene. Ubijeno je dvanaestoro dece!

Sve što su zapadni Srbi baštinili pet vekova svoje istorije, za ta samo četiri dana otišlo je u nepovrat. Posle pokolja Srba kod Gospića, na koranskom mostu, u Zapadnoj Slavoniji, svakodnevnog bombardovanja Doboja, Srbobrana, Brčkog, raketiranja Knina, Benkovca, Korenice, Vojnića, Topuskog, Republika Srpska Krajina, praktično je prestala da postoji. Kada su prvi topovski plotuni pali na Knin, četrdeset hiljada Srba počelo je da beži. U opustošenom gradu, hrvatski gardisti zatekli su samo pet stotina ljudi, uglavnom starih i nemoćnih. Ubrzo je pala i Glina.

Iako su Srbi i dalje držali veliki prostor i raspolagali silom koja je mesecima mogla da pruža otpor, prevladala je strategija povlačenja. Teritorija koju su kontrolisale srpske snage prostirala se od Topuskog, Vrginmosta, Vojnića i Turnja, na severu, do linije Duga Resa - Josipdol - Senj, na zapadu, i do Slunja, Lapca i Srba na jugu.

Napadnuta sa trideset polaznih položaja Krajina je, po proceni vojnih analitičara, mesecima mogla da se brani. I Knin, s obzirom na geografski položaj, bio bi gotovo neosvojiv da su ga čestito branile samo dve brigade. I u drugim mestima Krajine više se bežalo nego ratovalo.

Danas, deset godina posle drugog najvećeg egzodusa srpskog roda, na "Oluju" sećaju strašne slike nepreglednih kolona izbeglog i prognanog stanovništva. Uplašeni, izbezumljeni ljudi, noseći ono što su prigrabili u trenucima meteža i panike, krenuli su u neizvesnost. Put je bio dug, mučan, u kolonama se umiralo od tuge za ostavljenim kućama i brigom za bližnje. U selu Tomina, kod Sanskog Mosta, hrvatski borbeni avioni, u brišućem letu ustremili su se na izbegličku kolonu. Čuli su se jauci, delovi raskomadanih tela leteli su na sve strane.

Tuđmanova noć odluke

BRIONI, 31. jul, 1995, kasno veče. Franjo Tuđman obraća se svojim generalima:

- Zatvoriti im sva vrata, pa ih onda uništiti. Sve može trajati najduže osam dana. Imamo podršku Nemačke i NATO, delom i Amerike. Stvar je hitna, Milošević je pristao na rešenje u Bosni, Jugoslaviji će biti skinute sankcije. Srbi u Krajini su potpuno demoralisani. Pregovore u Ženevi otpočecemo kao masku. Opravdanje da ih udarimo je njihov protivudar iz Knina i mi imamo povod, a s topovima ćemo da ih demoralizujemo do kraja...

Samo četiri dana kasnije, grunula je "Oluja". Na Krajišnike je udarilo 50.000 vojnika u 25 brigada, a za "čišćenje" terena bilo je zaduženo još 10.000 hrvatskih vojnika i 15.000 vojnika muslimanskog korpusa u pet brigada. U zloglasnom pohodu pridružila im se i policija. Artiljerija je udarila istovremeno po gradovima, naseljima i selima, ubijajući civile i stvarajući takvu atmosferu da su samo oni koji su hitno napuštali svoja ognjišta imali šansu da prežive. Tako su počeli prvi zbegovi i prve kolone izbeglica, što je Tuđmanovoj vojsci bio glavni strateški cilj.

U "Oluji":

**Ubijeno 1.205 civila, 522 žene i dvanaestoro dece
spaljeno i opljačkano 30.000 srpskih kuća**

U 5 časova napadnut Knin, u 12.30 hrvatska vojska bez borbe ušla u napušten grad

Mediji u Srbiji nisu objavili da je Hrvatska napala Krajinu

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (2)

Fitelj sa Kapitola

Piše: Rade MATIJAŠ

PORED desetostruko jače hrvatske vojske, krajiški Srbi imali su za protivnika i najveću svetsku silu. Amerika nije samo nadzirala kompletnu akciju "Oluja", nego je i direktno inicirala. Zeleno svetlo Bele kuće i njenog tadašnjeg šefa Bila Klintonu za napad na Krajinu, zvaničnom Zagrebu preneo je potpukovnik Ričard Herik, u to vreme vojni ataše američke ambasade u Hrvatskoj.

Nekoliko dana pre nego što je grunula "Oluja", Herik je Markici Rebiću i Miroslavu Tuđmanu, šefovima hrvatske službe bezbednosti, predao poruku u kojoj se kaže da "SAD nema ništa protiv akcije, ali da sve mora biti čisto i brzo i gotovo za pet dana".

Da je agresija bila brza govori podatak da je za samo četiri dana s Banije, Korduna, iz Like i severne Dalmacije prognano 280.000 krajiških Srba. A koliko je bila "čista" svedoči 2.000 ubijenih srpskih civila i zarobljenih vojnika. Prostor veličine današnje Slovenije, u kojem je živio većinski srpski živalj, etnički je očišćen od svojih vekovnih stanara, a više od osamdeset odsto njihove imovine je opljačkano i spaljeno.

KLINTONU SE ŽURILO

KLINTON i njegova administracija nisu, međutim, imali identične stavove oko vođenja "Oluje". Pi-ter Galbrajt, tadašnji američki ambasador SAD u Zagrebu, 2. avgusta, dva dana pre početka velikog srpskog egzodusa, u Beogradu je dobio potpis predsednika Vlade RSK Milana Babića, na plan 3-4. Mirovni sporazum, koji je Ameriku i svet trebalo da uveri da Slobodan Milošević neće poslati srpsku vojsku Krajišnicima u pomoć, nije omeo Franju Tuđmana u nameri da juriša na srpsku teritoriju. Plamen rata koji je zapalio 27. jula, na Brionima, uz podršku vojnog i civilnog vrha, nije mogao da ugasi čak ni mirovni sporazum potpisan u Beogradu, u prisustvu američkog diplomate. Detalje oko političke igre vođene u Vašingtonu nedavno je objavio i hrvatski nedeljnik "Nacional". Prvi put, na desetogodišnjicu velike srpske "seobe", Hrvati su javno priznali značaj američke podrške.

U "Oluji", Hrvatska je iskorišćena da se preko nje udari po srpskim snagama, ne samo u Krajinu nego i u Republici Srpskoj. Uz američki blagoslov, potpisana je i Splitska deklaracija. Franjo Tuđman i Alija Izetbegović dogovorili su da je hrvatskoj vojsci dopušten nesmetan ulaz na teritoriju BiH. Da

bi se Krajini zadao najsnažniji udar, HV je tako izašla na Dinaru iznad Knina.

Klintonov cilj bio je da se Milošević prisili na Dejtonski sporazum. Američkom predsedniku se žurilo jer je te, 1995, bio pred drugim izborima, a njegov protivkandidat Bob Dol je od Kongresa tražio ukidanje odluke o embargu na uvoz oružja muslimanima u BiH. Ovo područje Balkana tako je postalo važno zbog unutrašnjih prilika u SAD i njegovog opstanka u Beloj kući. Bila je to Klintonova borba sa vremenom. Da bi zaustavio Dolovu inicijativu trebalo mu je brzo rešenje krize u Krajini. Klasičnu diplomatiju je zaobišao da na leđima ne bi imao Englesku i Francusku.

Priprema za "Oluju" vođena je u najstrožoj diskreciji. O akciji nije znao čak ni Piter Galbrajt. Na direktnoj vezi sa Vašingtonom bio je vojni ataše.

Iz dva razloga Amerikanci su izbegli pomoć engleskih i francuskih trupa. Prvo, nije im odgovaralo njihovo protivljenje naoružavanju muslimana. Zato su američki kontingenti stizali tajno, preko aerodroma u Tuzli. Drugi, indikativniji razlog vezan je za Klintonov strah od neuspeha akcije. U tom slučaju, Amerika bi se od hrvatske agresije, a svedoci ponekad nisu poželjni.

Ali, kako je po oceni hrvatskog saveznika iz Vašingtona akcija uspela, Klinton i Holbruk su s ponosom priznali da su u njoj aktivno učestvovali!

Direktna saradnja Hrvatske i SAD "o srpskom pitanju" počela je 1992. godine. Glavni koordinatori bili su general Džems Klaper, pukovnik Herik iz američke obaveštajne službe i Ivan Šarac koji se sa 17 godina, posle bekstva iz SFRJ, uključio u ustašku emigraciju u SAD. "Trgovina" je počela kada je Hrvatska Amerikancima dala ruske podvodne mine, najmodernija ruska torpeda i kripo zaštitu koju je koristila JNA. Američki "herkulesi - c 130" u velikoj tajnosti sletali su na splitski aerodrom i odatle prevozili važne pošiljke za SAD.

MILOŠEVIĆ PRISLUŠKIVAN

KAO nagrada, iz Vašingtona je stigla oprema za priskuškivanje koju su Hrvati uperili prema Srbiji i Crnoj Gori. Pretpostavlja se da su istovremeno snimali oko 20 hiljada telefonskih razgovora. Amerikanci su poslali i bespilotne letelice koje su, takođe, uz pojačane mere bezbednosti instalirane na malom aerodromu na Braču. Zahvaljujući njima Hrvati su mogli da snime sve položaje odbrane Krajine. Bezbednosnu odbranu Krajine "bušili" su i pojedini oficiri UNPROFOR.

Posle incidenta sa nemačkim vojnim atašekom Hansom Šuanom koji je pokušao da sazna nešto više od bespilotnim letelicama, baza špijuniranja Krajine i RS prebačena je u Šepurine kod Zadra. Amerikanci su hrvatskoj vojsci ustupili snimke sa terena. Slika je satelitski prenošena u Pentagon. Planirajući "Oluju" Amerikanci su se plašili da će Milošević napraviti protivudar sa dve tenkovske brigade u istočnoj Slavoniji. Intenzivnim prisluškivanjem otkrili su da se to neće dogoditi jer su Beograd i Knin verovali u mirovni sporazum Babića i Galbrajta. Za svaki slučaj, Holbruk je hrvatskom ministru odbrane Gojku Šušku savetovao da se ne obazire na pritiske sa strane. To se, očito, odnosilo na ambasadora Galbrajta koji ništa nije znao o planovima Hrvata i Amerikanaca. Verujući i mirovni sporazum potpisan u Beogradu Galbrajt je postao trojanski konj svoje vlade u Vašingtonu. U noći između 3. i 4. avgusta, Amerikanci su zatražili da hrvatske jedinice u zoru isključe sve telekomunikacijske uređaje. Tako su lakše omeli i uništili srpsku telekomunikacijsku mrežu. U krajinske centre veza na planinama Đelavac i Plješevica Pentagon je za svaki slučaj poslao i avine koji su, čim je akcija odobrena, počeli da seju bombe.

Vest da su američki avioni gađali protivavionsku bateriju iznad Knina objavljena je u svim hrvatskim medijima. Posle oštrog prekora Zagrebu, jer je obelodanjeno američko učešće u "Oluji", vest je hitno povučena. Ceo tok operacije Pentagon je satelitski pratio. Veruje se da su snimci sačuvani.

AMERIČKA OBUKA

UZ obaveštajnu podršku i učešće avijacije u napadu na Krajinu, SAD su u MPRI, firmi ratnih veterana, obučavale hrvatske vojnike. Američka vlada za koju se pretpostavlja da je osnivač MPRI, angažovala je petnaest najboljih oficira.

KOPALI OČI

HRVATI su se na najbrutalniji način obračunavali sa krajiškim Srbima. Obdukcija stručnjaka VMA pokazala je da je tokom "Oluje" streljano 345 muškaraca i 64 žene. Obešeno je 7 muškaraca i 6 žena. Kundacima je masakrirano 8 muškaraca i 20 žena.

Dvojici muškaraca i četiri žene izvađena je utroba. Među žrtvama kojima su ruke odsečene, otrgnute i polomljene je 5 muškaraca i jedna žena. Hrvatski bojovnici tridesetorici muškaraca i sedam žena odrekli su uši. Oči su iskopali trideset jednom muškarcu i 38 žena.

Na telima tri muškarca i tri žene tragovi su pokazali monstruozno izživljavanje na genitalnim organima. Ženama su sekli dojke, a petnaestorici muškaraca su izrezali kožu na kaiševe ili otrgli delove lica. Jednom muškarcu su odrekli glavu.

Kod 240 muškaraca i 55 žena ni obdukcija nije mogla da utvrdi način na koji su ubijeni.

Po monstruoznosti ostaće upamćeno zverstvo nad trogodišnjom devojčicom. Mrtvu su je bacili svinjama.

Živo spaljeno 96 žena i 35 muškaraca

Na komade isečeno 16 žena i 17 muškaraca

Noževima ubijeno 27 žena i 117 muškaraca

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (3)

Tuđman likuje

Priredila Violeta TALOVIĆ

PONOSAN na uspehe u "Oluji", Franjo Tuđman je u Predsedničkim dvorima, u Zagrebu, 24. avgusta 1995. godine, održao sastanak sa najvišim hrvatskim rukovodstvom i izaslanstvom Herceg-Bosne. U knjizi "Stenogrami o podjeli Bosne", čije delove prenosimo, jasno je da je akcija pripremana dugo, uz aktivnu podršku Amerike i Nemačke.

Franjo Tuđman, predsednik Hrvatske:

- Ako se svijet divi ovome što smo mi izveli munjevite podhvate od "Bljeska" od Zapadne Slavonije, do operacije Livno do Grahova, sada, "Oluja", Knin i sve to skupa, za mene osobno, čak i kao nekakvog čoveka koji se nekog vruga, na sreću ili nesreću, razumije i u vojnu povijest i vojna pitanja, to kako ste se vi održali, kako smo se održali, to je poseban fenomen. To govori o žilavosti, o

spremnosti tih naših Hrvata tamo da se održe. Ali s druge strane i o jednoj pat poziciji što se tiče Srba.

U njemačkim ili američkim krugovima ima onih koji su se pitali da li smo mi kadri izvest takve vojne podhvate kakve smo izveli od "Bljeska", "Ljeta", osobito sada "Oluje", a mi smo to bili kadri i jesmo i raspoložemo sa snagom pa su nas zaista znači morali priznati u Europi i u svijetu. Slušajte, Amerikanci i Nijemci su nam obećali ako ovo provedemo da ne idemo dalje u rat, da ostvarimo federaciju, obećali su nam ne samo kredite, nego i pomoć. Strateški cilj je bio da osiguramo dubinu hrvatskog teritorija. Gospodo, oslobađanje ovog teritorija središnje Hrvatske i ovog područja i takvog stanja u Hrvatskoj, sasvim je sigurno, da smo osigurali budućnost hrvatske države za buduća stoljeća. Sada već moraju računati sa nama čak kao i sa regionalnom silom.

Krešimir Zubak, predsjednik Vlade Herceg-Bosne:

- Mi sada kontroliramo u kompaktnom dijelu ogromne teritorije, muslimani nisu učinili nikakav pomak.

Jure Radić, ministar za obnovu:

- Mi smo danas u Hrvatskoj u jednom velikom planu povratka oko 120 tisuća ljudi, ne samo u njihove kuće, nego i u sačuvane kuće u blizini njihovih kuća.

Franjo Tuđman:

- Uputit ćemo proglas hrvatskim iseljenicima u svijetu i platit ćemo čartere ili brodove da vratimo stotine tisuća ljudi, Hrvata, iz svijeta, jer nam je zemlja pusta, pusta su sva ta područja koja su Hrvati napustili u BiH, pusto nam je sve ovo što smo sad oslobodili i u Zapadnoj Slavoniji, a osobito Knin, Banija, Kordun, Zapadna Hercegovina. Ima jedna grupa Hrvata u Paragvaju. Sasvim je sigurno ako im pošaljemo tamo čarter da će svi sjesti na avion i vratiti se.

Mate Granić, ministar spoljnih poslova:

- Danas kad smo oslobodili Knin i kad je budućnost hrvatske države osigurana, onda možemo čak i bez istočne Slavonije, bez Baranje, što se tiče hrvatske države, a dok su nam bili u Kninu budućnost hrvatske države nije bila osigurana. Danas mi znamo, sasvim sigurno, da ćemo sutra biti i u Vukovaru i na Dunavu.

Franjo Tuđman:

- Amerika je stala na stanovište da joj je Hrvatska sada i te kako važna i potrebna, daće nam financijsku potporu, pomoći u rješavanju, iako se tobož prave da oni nemaju utjecaj na Hag.

Pavao Miljavac, general:

- Netkome tko dođe iz Haga, mi ćemo prezentovati dokumenta da tu nema nikakvih niti planiranih niti provedenih ratnih zločina.

Franjo Tuđman:

- Molim, ne dopustiti da diraju u "Bljesak" i "Oluju". To je oslobađanje hrvatske zemlje, tu moramo biti odlučni. Taj sud je formiran protiv Miloševića. Možete reći, bilo je 30 nekih kriminalnih slučajeva, poslije "Oluje", 20 je procesuirano.

Ante Gotovina, general:

- Njihovi časnici obavještajni, i Amerikanci dobro znadu da naše operacije sve su vođene po propisima i ratno pravo uvaženo. To nije problem ratnih zločina nego je to problem njihove politike. Mi se nemamo što njima opravdavati. Sada je došao trenutak da mi pokažemo da smo partneri i da

nas trebaju gledati kao partnere. Oni u Hagu su bezobrazni, drski, bahati kad im to ide u korist i onda su prijateljski raspoloženi kad od toga imaju korist. Nije bilo ničeg, naše operacije su vođene točno po propisu.

Markica Rebić, šef obaveštajne službe:

- Mi imamo pravo kraj generala Petkovića koga pozivaju u Hag, imati čoveka iz Ministarstva odbrane koji će sijediti i zabranjivati mu da odgovori na neka pitanja. Čini mi se da je drastično različita situacija kad se pozivaju hrvatski generali u svezi sa "Olujom".

Ante Gotovina:

- Ja sam bio zapovjednik općinskog stožera. Prema tome, to se ne može skriti. Ali naša politika i mi nemamo razloga da se pravdamo nekome za slanje generala Petkovića kao zapovjednika Zbornog područja Ston, generala hrvatske vojske u Hag da svjedoči uz sve ono, imajući u vidu, da njihova obavještajna služba ga je skroz pokrila u ono vrijeme dok je bio u Bosni, svi službeni sastanci sa Srbima, sa muslimanima, sa međunarodnom zajednicom, svi njegovi telefoni, potpisani dokumenti, faksovi, sve je to bilo pokriveno.

Franjo Tuđman, predsjednik:

- Nijedan hrvatski general ne treba da ide u Hag niti kao svedok, niti kao optuženi.

AMERIKANCI NI LUK JELI...

OPERATIVNA i tehnička podrška Amerikanaca u operaciji "Oluja" u Hrvatskoj se, naravno, negira. Razlozi su više nego jasni: diplomatski, ni danas ne bi bilo mudro zvanično uplitati SAD u "Oluju", jer bi to značilo da su znali da će doći do srpskog egzodusa. To bi i umanjilo ulogu koja se pridaje hrvatskoj vojsci.

Da sve nije toliko tužno, smešne bi bile tvrdnje ovih dana u hrvatskoj štampi da je "Oluja" plod hrvatske ratne taktike! U jednoj od "prigodnih" analiza "Oluje", objavljene u "Vjesniku", piše da su tu "vojno-redarstvenu akciju u celosti osmislili mlađi časnici Hrvatske vojske zamislivši da se, na području izduženom poput kifle, izvede vazdušno-kopnena bitka po uzoru na izraelsku kampanju u Libanonu 1982. godine, s razlikom da se u Hrvatskoj ratni sukob nije smeo otegnuti na tri meseca (što se dogodilo Izraelcima), nego je sve moralo da bude završeno za tri do pet dana".

Tekst je nastavljen veličanjem uloge hrvatske vojske:

- Već u prvom satu "Oluje", hrvatsko ratno zrakoplovstvo i dalekometni topovi na kopnu, razorili su glavne srpske komunikacione centre i uništili nekoliko vrlo važnih zapovednih mesta širom Krajine. Na primer, vazдушnu luku u Udbini i instalacije na Čelavcu uspešno su napali hrvatski piloti, a ne američki lovci kako tvrde oni koji osporavaju taj hrvatski vojnički uspeh... Rat su od početka do kraja rešili odlično pripremljeni i vođeni hrvatski vojnici bitkom "lice u lice", a ne udari američkih lovaca - bombardera F-16 i F-15 kao ni predviđanja CIA. Hrvati se nisu držali klasičnih vojnih udžbenika... Srpska stradanja, spaljena sela, monstruozno pobijeni ljudi, o čemu su javno svedočili i zvaničnici UNPROFOR-a, kao ni egzodus skoro 300.000 Krajišnika - ne pominju se ni jednom rečju!

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (4)

Znali da će Knin pasti

Priprema: Violeta TALOVIĆ

PREMOREN i raskućen svet, rasut po njivama kraj puta nedaleko od Banjaluke, kao jalovo seme. Iza njih grad pod teretom beskućnika koji stižu mesecima, od pada zapadne Slavonije. Ispred, široki put. Za njih, on nema daljinu. Završava tu, kraj tvrde ledine, gde su našli dom pokriven nebom.

Hladan vazduh ispunjen mukom i ljudskom nesrećom. Sa zemlje, diže se dah, nalik onom koji izbija iz grobova. I nagoni jezu. Razdire grudi.

Stotine hiljada prognanika iz Krajine pošlo je na put bez imena. Kolone tuge i očaja vukla je nesreća i ono malo želje da se preživi. U zbegovima, tih teških avgustovskih dana 1995, kad je "Oluja" pustošila sve srpsko, našli su se i novinari "Novosti" Milena Marković i Vlasta Popović. Potresne priče o napaćenom narodu kojima su ukrali zavičaj i adresu više su od sudbinske muke, one su opomena.

Nevoljnici, sa zavežljajima, bez uspomena. Samo strah. Ostade Tepljuh, selo između Knina i Drniša, mrak, u tri auta i dva kamiona četrdeset duša, i u toj gužvi dvadesetoro dece. Beba od deset dana. Marica Lukavac, umrla u toj koloni. Prepuklo joj srce. Sahranila je u Petrovcu. Jedva. Sakupili svi, koliko ih je bilo, 150 dinara za kopanje rake. Sami napravili krst. Pa, ponovo u kamionet bez cirade, samo registarske tablice KNN 25-14.

- Ispred Prijedora, tukle su ustaše našu kolonu - govorili su tad Petar Šolić i Jordan Đosić. - Nismo verovali da će nas poterati iz naših kuća. A bilo nam sumnjivo. Nedelju dana pre bežanije, lokalni moćnici izveli iz grada svoju decu i naredili im da nikom ne pričaju da će otići. Znali su da će Knin pasti. A deca rekla deci. Nismo verovali, a i kuda bismo pošli?

Trenutak između dana i noći najteži je za ovaj nesrećni narod, koji danima luta bez kuće i kućišta. Starina Srećo Babić iz Krupe, odbija dimove poslednje cigare, kao svoju muku, beskućničku, krajputašku da odagnava.

- Nema više, vala, gotovo je - govori, otupeo i pomodreo. - Gasi se život! Imam tri sina na frontu. Imam i tri snaje i tri unuka. Ni za jedno ne znam gde su. Da li ću dočekati? Samo da čujem... Žena mlada u crnini, vukla je kozu na uzici. Vukla i galamila na onemoćalu životinju. Zamicala su među konjskim zapregama i nesrećnicima šćućurenim između njih. Onda se iz pravca gde je nestala žena, čula pesma. Grlo žene u crnini, koja je pevala u jecaju.

- To je Boja Stojanova. Poludela je za sinom Aleksom. Imao je osamnaest meseci. Umro joj je na prsima, u koloni. Dugo ga nije ispuštala, nosila ga kilometrima... - i, učutaše ljudi iz kolone. Trinaestogodišnja Jovana Čeko iz Ključa ne spava. Sedi iznad uzglavlja još mlađeg dečaka i devojčice. Ušuškava ih u neko ćebence. Noć je, hladna.

- Mama nas je ostavila, otišla u Kanadu, malo pred rat. Rekla nam je da ne može više da nas voli. Neka je, ali mi je teško. Brinem o bratu i sestri. I o tati, nije mu dobro, ima tri rane.

Mlađa devojčica bunca u polusnu, doziva majku. Jovana plače.

- Da nije bilo nekih dobrih ljudi, ostali bismo u Sani - priča Jovana. - Iz Ključa su nas povezli,

pamtiću put dok sam živa. Koliko sam se krvi nagledala. Rukama sam zaklanjala pogled bratu i sestri.

Sa njima, u koloni, Milenka, i njoj je samo trinaest godina. Ima vrućicu, danima. Tu je sa bakom. - Dva puta nam rušili dom, a to ni laste ne bi izdržale - priča Kata Drobnyak iz sela Grmuša, kod Dvora na Uni.

Rampa kod Šimanovaca. U prvoj prikolici krava Lepa. Krava izbeglica. U drugoj, Kata. Iz kuće uspela da ponese samo fotografiju dece i na njoj osmesi koji su prošlost.

- Nismo dobili odredište, kažu da smo mi starci, a s nama će lako - tuguje Kata. - Znaš šta je meni? Meni je da stanem. Ali bih pre toga da prošetam moju Lepu po Beogradu, da je svi vide, spasla je mnogo dece usput, u koloni.

Jedna kolona iz Suvog Dola krenula je 8. avgusta, lutala prema Dvoru na Uni, zatim krenula nazad, za Topusko, pa prema Sisku, konačno na autoput. Posle osam dana pakla stigli u Obrenovac. Nikola Kozlina imao je tada osamnaest godina. U staru "ladu" uvukao ga otac i rekao mu: "Vozi!" "Kako kad ne znam?" "Znaš!" I tako je do Beograda dovezao majku, sestru, babu, dedu. Nikola se seća mrtvih koje su sahranjivali pored puta.

- Umreće mi beba, umreće mi Brankica - vapila je žena.

Šest kilometar dalje, Nikola je zaustavio kolonu. "Ja, braćo, idem po mleko!" Svi su ćutali. Nikola je s limenom porcijom grabio ka proplanku. Oko njega je pucalo. Prolazio je pored ljudi, traktora, zaprega, gazio je gorobilje, a onda trčao ka proplanku, ka nekom čoveku izbornog lica koji je među mecima čuvao kravu.

I kad je pružio ruku da mu deda namuze mleka, starac je prozborio: "Prosuo sam mleko. Svi moji su otišli. Ja samo čekam. Da dođu, da me ubiju". Nikola je uspeo da izmuze za punu manjerku. Krava je bila mirna. Čiča nije uzvratio pozdrav. Pričao je kako su krave bile srećne na proplanku. Brankica je popila neuzvareno mleko i uspela da tako mala dođe u jedan novi svet. Daleko od Krajine.

ZAŠTO ZLOČINCI KAO HEROJI

Krajina je ostala bez ljudi, zemlja je spržena, kuće opljačkane, zapaljene... Danas je to muzej zločina.

Profesor dr Svetozar Livada, Srbin koji živi u Hrvatskoj, punih deset godina analizira jedan od najvećih zločina počinjenih nad civilnim srpskim stanovništvom posle Drugog svetskog rata.

- Mitomanijom, zločin je pretvoren u pobjedu, a zločinci u heroje - kaže za "Novosti" Livada. -

"Oluja" je etničko čišćenje, to je bio planirani etnocid, kulturocid i ruralocid. Hrvatske nikada neće smeti da se suoči sa vlastitom istinom da je u brutalnom napadu za četiri dana ubijeno 1.960, a prognano 280.000 ljudi, uništeno 24.752 kuće, 13.000 privrednih objekata, 182 zadržana doma, 56 zdravstvenih stanica, 78 crkava, 29 muzeja, 181 groblje, 352 trgovine, 113 vodovoda, 96 trafostanica, svi srpski industrijski pogoni, 920 spomenika, 211 ugostiteljskih objekata, 410 zanatskih radnji.

Livada kaže da se danas, deset godina posle pogroma, u svoje kuće vratilo svega 18.000 ljudi, a

da je obnovljeno samo 2.700 srpskih kuća. Krajina je, po njegovim rečima, jedinstven primer da je 1.110 sela i naselja gde su Srbi bili većina praktično prestalo da postoji!

- Nema biološke reprodukcije, nema institucija, osim krnje Pravoslavne crkve - kaže Livada. - U svetlu ovog zločina, Hrvatska dan izгона srpskog življa slavi kao Dan domovinske zahvalnosti.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (4)

Uništiti sve srpsko

Priprema Violeta TALOVIĆ

GUBITAK zavičaja gotovo je merljiv sa smrću dragog bića. Kao u snovima, prognani osećaju strahovito žive slike, mirise i zvukove izgubljenog kraja. Ta početna nostalgija gotovo je razarajuća.

Dr Sanda Rašković Ivić, neuropsihijatar, bivši komesar za izbeglice i sama je, zbog rata u Hrvatskoj, morala da napusti dom. Sudbinu prognanika razume. Dramatičan izgon srpskog življa iz Krajine, u ljudima je stvarao višestruki bol. Rane napaćenog naroda vidala je i kao lekar, i kao čovek koji je doživio sličnu sudbinu. Mnogo puta zbolela je tuđa muka, ali jednu ne zaboravlja:

- Dežurala sam kada su mi doveli ženu koja je u izbegličkoj koloni izgubila devojčicu. Svoje mrtvo dete dete nosila je na rukama osamdeset kilometara. Dete je umrlo od dehidracije. Majka nije imala gutljaj vode da je napoji.

Bežeći od oružja i smrti ljudi su ostavljali sve za sobom i kretali na put neizvesnosti. Mnogi nisu uspeali da dođu do Srbije i slobode. Umrli su u koloni. Bližnji, ako ih je bilo, sahranjivali su ih kraj puta.

Lične drame pretapale su se u kolektivnu, razarajuću. I kad se "negde" stiglo, muci nije bilo kraj.

Tek tada, sa opstankom i životom se trebalo suočiti. Našem novinaru Dušici Radeki, dr Sanda Rašković Ivić otkrila je psihološki profil izbeglice. Njega je "crtala" nepoznata sredina, novi ljudi. Bez igde ičega, moralo se ispočetka. Ali, kako?

- Lek je suočiti se sa tugom i iz rana stvoriti nov život. Ali, to je težak proces. Na sreću, većina izbeglica je to uspela - kaže dr Rašković Ivić.

Svaki prognanik, po njenim rečima, prošao je kroz tri faze. Optimizam, kao prva, javlja se neposredno posle bekstva, kad je čovek srećan što je spasao glavu i što mu je porodica na broju. Traje od nekoliko dana do nekoliko nedelja. Sledi realni pesimizam, kad naviru pitanja: šta me čeka, kako da se prehranim, gde ću da živim? U ovoj fazi, koja traje od šest meseci do godinu, čovek se suočava sa onim što je izgubio. Treća - depresivni pesimizam, može da se rastegne i na tri godine.

- To je mučan period, kad se svet čini užasnim. Stiže nostalgija. Javlja se apatija, kad se budućnost ne nazire. Apatija može da uslovi i depresiju, kod labilnijih i paranoju. Ona je uzročnik i brojnih psihosomatskih bolesti - kaže dr Rašković Ivić.

U kolonama čemera, na traktorima, u prikolicama, kamionima bez cirade, bilo je i mnogo beba, dece, staraca. Putovanje kojem su pretili smrt, žeđ, glad, meci, granatiranja, trajno je urezano u sećanje. Ono se ne zaboravlja. Po dolasku na odrednicu, sledilo je suočavanje sa novom sredinom.

Mlađi, koji nisu imali svest o pripadnosti, brže su se adaptirali. Teže je išlo kod dece u pubertetu.

Tako mladi, dok se tek "ukorenjuju", suočavali su se sa problemom opstanka. Stariji od 60 godina

nisu bili spremni za promene. Njihove su rane najdublje. Oni su se tiho, gotovo nečujno, prepuštali sudbini kao usudu. Za sve - i za povratak, i za novi početak, trebalo je hrabrosti.

Novo okruženje, ma kako blagonaklono, nije svima pružalo podršku. Problem, možda najdublji, bilo je razočaranje u maticu, od koje se očekivala zaštita. Zatekli su ih, takođe, iznureni ljudi, izmoreni nemaštinom, hiperinflacija, zemlja u izolaciji... Narod u Srbiji najbolje je primio prve kolone izbeglica, a kako su prolazile godine solidarnost se tanjila.

Deset godina posle pogroma, u kolektivnim centrima ostali su stari i bolesni, udovice sa decom, porodice invalida. Oni i dalje žive teško, u skromnim, često nedostojanstvenim uslovima. Njihov dan je strašno dug i oni ništa ne očekuju. Tek ponekad, na vrhuncu te slabe nade, kažu: "Rešiće se nešto", a ni sami ne znaju šta je, zapravo, to.

Želja da se, makar na tren, dođe na svoje, vidi svoja kuća, njiva, poljana, po rečima dr Rašković Ivić je normalno osećanje čoveka sa dušom. Od razorne nostalgije razdvaja ga samosvest da je sticajem životnih okolnosti odabrao drugi put, a da mu je novi grad u kojem je - novi zavičaj. Ako ode, isplače se, doživi katarzu i, po pravilu, zadovoljan se vrati svojoj kući - ovde.

I dr Sanda Rašković Ivić volela bi da ode u rodni kraj, ali kaže da nema snage da vidi srušenu kuću.

- Odlazila su moja deca, a ja sam ih molila da mi slikaju predele, zalazak sunca, brda... Posle, dok su mi pokazivali fotografije, plakala sam, plakala je i moja ćerka.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (5)

Narodu metak u potiljak

HRVATSKI bojovnici, u likvidaciji Srba, primenjivali su isprobane metode likvidacije - klali su, spaljivali, ubijali metkom u potiljak, bacali u jame. U "Oluji" koja je brisala sve srpsko, žrtve su kažnjavane i "novim metodama" - zamrzavali su ih i spaljivali hemikalijama. Obdukcija koju su obavili najpoznatiji stručnjaci sa VMA pokazala je svu monstruoznost zločinačkog krvavog pira.

I kad je prestao svaki otpor SVK, agresor je ubijao ljude u izbegličkim kolonama, i do Une i preko Une, duboko na teritoriji Republike Srpske. Na putevima kojima su se kretale krajiške izbegličke kolone, ostajali su leševi. Na decu, žene i stare, udarale su artiljerijske granate, avionske bombe, pogađali su ih snajperski hici...

Dokumentaciono-informativni centar "Veritas" deset godina slaže potresnu priču o - ubijanju naroda. U bolnoj evidenciji, kao usud ali i opomena, stoje imena 1.934 poginulih i nestalih Srba, od čega 1.196 civila. Polovina starija od 60 godina. Od ukupnog broja žrtava, samo u avgustu te bolne 1995, ubijeno je 1.883 ljudi. Ili, statistički precizno, po 68 dnevno!

Savo Štrbac, rukovodilac "Veritasa" u Beogradu, novinaru "Novosti" Radetu Matijašu rekao je da su Hrvati pokupili i pokopali 911 srpskih leševa, najviše pod oznakom "nepoznat", od kojih je nešto više od polovine ekshumirano. Samo trećina je identifikovana dok se, po njegovim rečima, bezrazložno odlaže ekshumacija ostalih registrovanih grobnica. Za većinu sa spiska nestalih još ni leševi nisu pronađeni.

- Oko 1.500 pripadnika Srpske vojske Krajine preživelo je hrvatski zatvor ali sa traumama za ceo život - kaže Štrbac. - Još 15 vojnika osuđenih za ratni zločin izdržava kaznu u nekom hrvatskom kazamatu. Oko 3.200 starih i nemoćnih, koji nisu hteli, ili nisu mogli, da napuste ognjišta, na silu je deportovano u logore za civile. Krajina je opustošena, opljačkana i zapaljena. Nisu štedeli ni crkve, kulturne, istorijske spomenike, ništa srpsko. Savet bezbednosti, osim "snažne osude hrvatske vojne ofanzive velikih razmera" (R 1009/95), nije kaznio agresora.

Najveći paradoks "Oluje", kao i onog što joj je prethodilo - "Miljevački plato", "Maslenica", "Medački džep" i "Bljesak", prema rečima Štrpca, je u činjenici da je agresor bila članica UN, a Krajina zona pod zaštitom iste organizacije.

A gde su krajiški Srbi, deset godina posle izгона?

- I dalje smo, uglavnom, prognanici, beskućnici, apatridi i iseljenici. Oni koji su nas brutalno oterali iz naših domova zovu nas zločincima. I dalje postavljamo ista pitanja: kako možemo biti agresori u državi u kojoj smo bili konstitutivan narod, kako možemo biti zločinci kad su oni nas ubijali, dve trećine nas prognali, uništili nam svu privatnu imovinu i sve istorijske, kulturne i duhovne spomenike. A mi, krajiški Srbi, samo želimo da se vratimo u svoj zavičaj, na svoja imanja, u svoje stanove. Hoćemo da sakupimo kosti pobijenih rođaka i sahranimo ih po našim pravoslavnim običajima. Naš povratak, ako ga ikada bude, želimo da bude dostojan čoveka. U to, da budem iskren, sumnjam. Svesni smo da Hrvatska onemogućava ili otežava naš povratak služeći se diskriminirajućim zakonima, na osnovu kojih su nam oduzeta mnoga ekonomska, građanska i politička prava. Posle dugo planiranog etničkog čišćenja, u koji je uložila mnogo potencijala, Hrvatska se dobrovoljno neće odreći svoje "demografske ravnoteže".

Zato je u desetoj godini izgnanstva, licemeran prizvuk kojim čelnici hrvatske države javno govore o povratku Srba, kao prioritetnom državnom i nacionalnom pitanju. A, zapravo, ništa se nije promenilo na bolje. Naprotiv, državni mediji, vokabularom iz ranih devedesetih, propagiraju mržnju prema svemu što je srpsko; povratnici se hapse i maltretiraju, uključujući i ritualna ubistva; ponovo odjekuju bombe i ruši se srpska imovina; napadaju se pravoslavne svetinje, znamenja i sveštenstvo, ponovo se ispisuju grafiti "Srbe na vrbe".

I sve ovo, dešava se u godini u kojoj je Tužilaštvo Haškog tribunala izmenilo i dopunilo prvobitnu optužnicu protiv hrvatskih generala Ivana Čermaka i Mladena Markača. Zajedno sa generalom Antom Gotovinom oni se terete da su tokom i nakon operacije "Oluja", "sudelovali u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje Srba sa područja Krajine". Na optužnici je i celokupni hrvatski vojni i politički vrh iz ratnog perioda, na čelu sa pokojnim Franjom Tuđmanom. Za zločin se terete i mnogi neimenovani članovi iz vojnih, policijskih, političkih i stranačkih struktura.

KAKO RANE ZALEČITI

NI deset godina posle egzodusa Srba, Hrvatska ne uspeva, i ne želi, da reši srpsko pitanje po evropskim standardima - kaže Štrbac. - Prognani Srbi rešenje statusa u Hrvatskoj vide u primeni plana Z-4 s početka 1995, kojim im je međunarodna zajednica (UN, EU, SAD i Rusija) garantovala "državu u državi". Nadamo se da autori ovaj plan nisu pravili za "jednokratnu upotrebu" ili za tadašnje čelnike Hrvatske, RSK ili SRJ. Očekujemo reakciju međunarodne zajednice, posebno na im-

plementaciji Plana Z-4, jer bi se donekle ispravila velika istorijska i ljudska nepravda, kojoj je i sama uveliko kumovala, prema Srbima iz Hrvatske.

U novom domu Vojinovića tuga za ognjištem

PUSTI, SINE, DA PLAČEM

DRAGICU Vojinović (47) samohranu majku Dušana (27) i Dušanke (25), najgora nepogoda zadesila u selu Katinovac, Vrgin most. Muža Mileta dopremili godinu ranije sa VMA iz Beograda, i čim je legao u krevet rodne kuće, umro je.

Vojinoviće je naš reporter V. Popović posetio u novoj kući, u novom zavičaju - Rači Kragujevačkoj.

Majka Dragica Vojinović:

- Imali smo tako lepu kuću. Mali Dušan seo za volan traktora, puna prikolica razne, tuđe čeljadi.

Kuda? U Glinu, prema Topuskom?

Sin Dušan Vojinović:

- Imao sam 17 godina, nisam bio mali. Video sam tenkove kako probijaju kuće, štale, gaze auta, stoku, mrtve ljude... Majka kuka što ni dokumenta nemamo.

Majka Dragica:

- Pobjegli smo u šumu, kod Rujevca. Tri dana i tri noći u šumi. Lutali smo, mislili da hodamo prema Dvoru. Deca potpuno iznemogla od gladi. Tražim vodu, nađem neku baru, u jednoj bašti ovoliko male paprike. Gledamo kroz granje i žbunje krvavi pir ustaša.

Sin Dušan:

- Primitili smo džip Unprofora, ali nismo smeli da se javimo.

Majka Dragica:

- Mislila sam, ne mogu da izdržim, deca umiru, gube mi se, javiću se, pa neka nas pobiju. Unprofor nas odveo do nekog kamiona, dali deci da nešto jedu. Deca sve ispovraćala, stomak nije primao hranu. Onda, kamion sa izbeglicama prema Sisku. Zaustavljaju nas ustaše. Jedan mi je stavio cev puške u usta i pitao gde mi je muž. Umro je - rekla sam. Vodili su nas putevima gde nije bilo toliko leševa, ali sam videla dovoljno.

Sin Dušan:

- Iznenada je stao naš kamion. Došle ustaše. Nema zaštite. Što ste stali? - smeja se jedan. Šofer vam pobjegao? Vozač je bio mrtav, ležao na volanu, mozak mu bio raznet. Pobjegli smo prema nekom groblju, a oni su pucali uvis. Uhvatio sam devojčicu od tri godine i trčao, osećao sam njen dah.

Majka Dragica:

- Eto Unprofora, strpaju nas u drugi kamion, a mi smo cele prethodne noći bili na groblju, gledali krstove i krstili se, neko dete je plakalo, čula sam da su mu i majku i oca ubili...

Sin Dušan:

- Nemoj, majko, opet.

Majka Dragica:

- Hoću. Nas su od Siska izmetom gađali, kamenovali nas, bacaju nam koske u prikolicu kamiona...

Sin Dušan:

- Oženio sam se majko, unuka čekaš. Tvoja ćerka, moja sestra, Dušanka se udala u ovdašnjem

selu Miraševcu, dve ćerkice, tvoje unuke ima. Dobar čovek, Miloje Živanović nam dao plac, kuću smo izgradili... Eto, penje se pasulj uz pritku, imamo krompir, naći ću i ja posao, završio sam Mašinsku školu ovde u Rači... Možda će unuci opet u Krajinu.

Majka Dragica:

Pusti, sine, da plačem.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (7)

Crni oblak iz Bele kuće

Priprema Violeta TALOVIĆ

DECENIJA od izгона četvrt miliona Srba iz Hrvatske u Americi protiče gotovo neprimetno. Profesor Univerziteta u Pensilvaniji Edvard Herman, šef tima međunarodnih stručnjaka koji su godinama ispitivali događaje u Srebrenici, ono što im je prethodilo i usledilo posle njih, jedan je od retkih glasova koji u SAD govori o operaciji “Oluja”.

U knjizi “Proizvodnja saglasnosti”, sa koautorom Noamom Čomskim, Edvard Herman je ukazao na ulogu masovnih medija u SAD, kao agenata američke elite i vlade. U poglavlju “Vredne i bezvredne žrtve”, dao je snažne dokaze da se žrtve američkih zvaničnih neprijatelja i ciljeva smatraju “vrednim”, daje im se velika pažnja i odaje počast, dok su žrtve SAD i njihovih klijenata “bezvredne” i njihove patnje se ignorišu.

U intervjuu našem dopisniku iz Amerike, Dubravki Savić, profesor Herman razotkriva dvostruke standarde po kojima su žrtve proglašavane zločincima, i obratno.

- Kako su Jugoslavija i Srbija bile meta SAD, njihove žrtve u Srebrenici su brzo prihvaćene (i zapravo preuveličane), da se meta i neprijatelj (Jugoslavija i Srbija) okarakterišu u lošem svetlu i opravdaju neprijateljske akcije protiv njih. S druge strane, jugoslovenske i srpske žrtve, poput onih u hrvatskoj Krajini, nisu vredne, i prema našoj analizi, ignorisane su. Slučaj se izvanredno uklapa u te analize, pokazujući različit tretman striktno povezan sa političkim interesom - kaže Herman.

SREBRENICA KAO POKRIĆE

Na pitanje zašto događaje u Srebrenici dovodi u vezu sa onim što se događalo u Zapadnoj Slavoniji i Krajini, Herman kaže:

- Jedan od razloga je što sam želeo da pokažem pristrasnost medija zbog fokusiranja na Srebrenicu i ignorisanje ili potcenjivanje operacije “Oluja”, jer se ne slažem sa političkom koja podvlači pristrasnost. Zainteresovan sam i za istinit bilans rata u Bosni u kome nije bilo jednostavno dobrih i loših momaka. Pristrasnost medija se zasnivala na nepoštenom prikazu događaja i vezama. Srebrenica je čak služila kao pokriće za operaciju “Oluja”, ali to nikad ne biste zaključili čitajući američke medije.

Uloga SAD u operaciji “Oluja”, prema Hermanovim rečima je nesporna. On kaže da je Amerika bila partner Hrvatske u operaciji - snabdevajući je obaveštajnim podacima, plaćenim savetnicima, čak

izvesnom direktnom vojnom pomoći. Takođe, Hrvatsku je štitila u Međunarodnom krivičnom sudu za prethodnu Jugoslaviju odbijajući da obezbedi satelitske dokaze o hrvatskim akcijama. Da je Haški sud poštena organizacija pre nego ruka NATO i SAD, hrvatski zvaničnici bi bili suđeni za ratne zločine u operaciji “Oluja”.

Dok se Bela kuća u vreme operacije “Oluja” nije mnogo osvrtała na izgon Srba iz Krajine, tadašnji medijator EU, bivši premijer Švedske Karl Bilt je izjavio: “Ako prihvatimo da je u redu da Tuđman očisti Hrvatsku od Srba, onda kako, zaime Boga, možemo da stavljamo primedbe ako Jeljcin očisti Čečeniju ili jednog dana Milošević pošalje armiju da očisti Albance sa Kosova?” Ovu izjavu Herman danas ovako komentariše:

- Ima u njoj vrednosti, ali i slabosti. Mogli smo da osudimo izgon i ubistva u Srebrenici (ne samo u Čečeniji) da smo bili u stanju da prihvatimo izgon i ubijanje u Krajini. Progon iz Krajine je bio daleko masovniji od onoga u Srebrenici, i po mom mišljenju, zasnovanom na dostupnim materijalima, najmanje podjednak broj civila je ubijen u operaciji “Oluja” kao i u “srebreničkom masakru”. Hrvati nikada nisu odvojili žene i decu kada su opustošili srpsku Krajinu. Dok je samo jedno žensko telo identifikovano u 17 grobnica otkopanih pored Srebrenice do 1999. godine, više od 350 žena i dece je ubijeno u operaciji “Oluja”. Takođe, Miloševićeva armija nije čistila Albance dok NATO nije počeo bombardovanje, a čak i tada Albanci i Srbi su podjednako bežali, dobrim delom od NATO bombi i pretnje ratom.

I HAG PRISTRASAN

Na pitanje kako sudi o preduzetim akcijama haškog suda u vezi sa operacijom “Oluja”, Herman kaže:

- Kontrast u tretmanu je dramatičan - zvaničnici bosanskih Srba bili su odmah optuženi, čak i pre nego što su činjenice sakupljene, dok civilni i vojni lideri uključeni u masakr u Krajini uglavnom nisu nikada optuženi. Ideja da bi američki zvaničnici trebalo da budu optuženi zbog svoje uloge nikada čak nije pokrenuta. Ponašanje haškog suda se uklapa u model politički pristrasnih suđenja zasnovanih na svrsi organizacije, njenom finansiranju, osoblju i generalnoj integraciji u NATO operacije, koju je dobro opisao Majkl Mendel u “Kako Amerika može da umakne ubistvu?”

Prema Hermanovoj oceni samo će žrtve američkih neprijatelja uživati simpatije i pomoć “međunarodne zajednice”. SAD i njene države -klijenti mogu da pate i biće teško pritisnuti da bi dobili olakšice, čak i kada su predmet masovnog etničkog čišćenja - što je jasno danas kada Izrael nastavlja da preuzima palestinsku zemlju i uklanja one koji nisu Jevreji, dok zemlja koja etnički čisti ne samo da nije kažnjena, već prima pomoć.

- Oluja" je bila pravo etničko čišćenje uz nasilje, i da su tako nešto Srbi uradili, bilo bi označeno kao “genocidno” - kaže profesor Herman. - To samo po sebi ne može da se toleriše, posebno u svetlu ogromne hipokrizije u vezi sa Srebrenicom i etničkim čišćenjem na drugim mestima, ali jedino onim koje su počinili Srbi.

NEŽNA BOMBARDOVANJA

HIPOKRIZIJA oko takozvanog “pomirenja”, priznanjem bosanskih muslimana kao žrtava, uz

potpuno nepriznavanje žrtava Srba iz Krajine i Bosne, uočljivo je i neprihvatljivo. Ono nema nikakve veze sa pravim pomirenjem. U stvari, to je u funkciji unapređenja interesa bosanskih muslimana, održanja slabe Srbije u zavisnom položaju, stavljanja “humanitarne intervencije” NATO u pozitivno svetlo i pripreme sveta za sledeća nežna bombardovanja.

SAMO KAD BIH USNULA

(Reporter "Novosti" sa prognanim Svilokosima)

Izbeglički kamp. Rača Kragujevačka. Beskućnici se jadaju u pero V. Popoviću.

Ljubica (75), majka Ranka Svilokosa govori:

- Položaji pali, sela zapaljena već opustela, kažu mi: hajde u prikolicu. Čekajte, kažem, šta ću sa kravama, svinjama, ovcama, šljiva rodila!

Stara žena Ljubica umorna:

- Oni meni kažu: idemo! Nas jedanaest u traktorskoj prikolicu. Mi, gole duše.

Ljubičin san Ranko:

- Čujemo da nam je presečen odstup. Nema rezervnog položaja!

Rankova žena Dragica:

- Ujutru je počelo da puca, 4. avgust. Sela bliže linijama već izbegla. Mislim, dva dana nas tuku, šta je sad? I ranije su navaljivali, mi se sklonimo, pa se vratimo u Jošavicu. Dođe vest iz Komareva, bežite. Kuda, mrak ti ... Deca i ja po dve majice u rukama i u prikolicu. Idemo prema Glini, tamo su naši. Pitam se, gde je moj Ranko. Poneli po veknu hleba.

Rankov sin Goran (23):

- Išao sam u školu u Blinji, školski raspust ko školski raspust. Završio sedmi razred. Mi smo bili samo klinci. Video sam drugare u konjskim zapregama.

Rankov sin Zoran (20):

- Najviše mi bilo žao Reksa, mog psa terijera. Ostao, a imali smo i dve mačke, žutu i tigrastu.

Rankov sin Goran:

- Nije bilo goriva. Samo se čuje: teraj dalje, teraj dalje! Za uvo me neko povukao. Gledao sam devojčicu kako je bacaju u raku, a njen otac poludeo i neće da krene, zakrčio put...

Rankova majka Ljubica:

- Sada ništa ne boli. Ranili me, a nogu mi u putu kroz Bosnu uhvatila gangrena. Odsekoše bol tek u Subotici. Sada i ova druga izdade, više ne mogu na štake. Volela sam kad pozlati pšenica, kad šljive zaplave voćnjakom, onoliki kukuruzi kad pobede polje. Sada samo želim da mirno usnim i nikada se ne probudim. Eto, deca moja se opet pokušila. Znaš postoji jedna reč: kasno. Za mene je kasno.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (8)

Slave svoj zločin

Priredila Violeta TALOVIĆ

VEĆINSKA hrvatska politička i naučna javnost "Oluju" smatra akcijom hrvatske vojske u domovinskom ratu protiv pobunjenih Srba, "velebnom akcijom i najsjanijom deonicom domovinskog rata". To je, po njima, legitimna, pravedna, odbrambena i oslobodilačka akcija u cilju odbrane od velikosrpske agresije, gde nema zločina i etničkog čišćenja, jer su navodno Srbi sami otišli, upravo onako kako su Srbi napustili Sarajevo i okolinu posle Dejtona. Kako Srba nije bilo na prostoru Krajine kada je ušla hrvatska vojska to nije ni mogla počiniti zločine ni etničko čišćenje. Dakle, radi se o "samoizgonu". Službena Hrvatska je, prema izjavama, i dalje ponosna na svoju "Oluju", a zločine i etničko čišćenje naziva ekcesima.

Dr Momčilo Pavlović, istoričar, u razgovoru sa našim novinarom Zoranom Nikolićem objasnio je uzroke i posledice velikog srpskog egzodusa iz Krajine. Pavlović smatra da se stradanje civila i dalje gleda kroz prizmu nacionalističkih osećanja i potežu argumenti koji su zemlju uveli u krvavo kolo. Naspram hrvatskom licemerju, prema njegovim rečima, stoji dominantno mišljenje među Srbima da se radi o smišljenom i dugo pripremanom planu, uz pomoć SAD, da se ne samo zauzme Knin nego i da se protera celokupno srpsko stanovništvo ("potrebno je da nanesimo takve udarce da Srbi praktično nestanu", kako je govorio Tuđman). U prilog se navode dokumenta i razgovori Tuđmana i hrvatskih generala na Brionima, optužnica Haškog tribunala, i konačno kvalifikacija akcije kao etnocid, genocid i etničko čišćenje.

- U trijumfalističkom nastupu hrvatske vojske počinjeni su brojni zločini nad civilnim stanovništvom, stvorena je klima nesigurnosti, straha i progona, kao rezultat propagande i govora mržnje, ali i pojedinačnih zločina nad Srbima nekoliko godina pre "Oluje" (zločin na Koranskom mostu, Gospiću, Sisku, Zadru, stradanje na stotine civila u operaciji "Bljesak") - kaže Pavlović. - Opšta klima nesigurnosti za Srbe, tragična sećanja na Drugi svetski rat, iskazivanje radikalnog hrvatskog nacionalizma, ustaška ikonografija i vokabular s jedne, i politička težnja Srba da se stvori sopstvena država i uverenje da se sa Hrvatima ne može živeti, dovela je do tragedije naroda Krajine.

ČISTO OD SRBA

HRVATSKA vojska sistematski je uništavala sela i srpsku baštinu, crkve, spomenike, groblja. U Hrvatskoj je 1991, živelo oko 60.000 Srba a danas ih je manje od 20.000. Deset godina kasnije, čitav prostor nekadašnje Republike Srpske Krajine i dalje je manje-više očišćen od Srba, imovina poharana i razvučena, sela popaljena a deklarativne izjave i mogućnosti za povratak, ne nude veliku nadu u povratak, pomirenje i trajni suživot na tim prostorima.

O pozivu hrvatskog rukovodstva da se Srbi vrate u svoje kuće gde će im biti garantovana sloboda, Pavlović smatra da prvo treba videti koliko se Srba vratilo, kako je regulisalo svoja imovinska i druga prava, da li su stvoreni uslovi za povratak i trajni opstanak, koliko je kuća obnovljeno, kako

se hrvatska država odnosi prema imovini ali i ukupnoj baštini Srba. Hrvatska, da bi pokazala svoje evropsko humano lice, čini ove pokušaje, ali potrebno je videti stvarne efekte tih poziva. Ako iza poziva ne stoji i iskrena akcija i politička volja onda je to samo mrtvo slovo na papiru. Srbima je potrebno garantovati ne samo bezbednost nego i sva imovinska prava, pravičnu naknadu i konačno stavljanje ekonomskih uslova za povratak i održiv opstanak na svojim vekovnim ognjištima.

Na pitanje kako komentariše Tadićev poziv Mesiću da se odredi prema "Oluji", Pavlović kaže:

- Tadić, ili njegovi savetnici ne poznaju situaciju ili pozicije lidera bivših jugoslovenskih republika a posebno Mesića. Nerealno je očekivati da ljudi koji su učestvovali u destrukciji Jugoslavije sada promene mišljenje. U tom smislu je poziv predsednika Tadića potez koji je unapred osuđen na neuspeh.

Tragedija naroda republike Srpske Krajine je ogromna, posledice etničkog čišćenja su direktno potrlje ukupnu istoriju Srba na tim prostorima - kaže Pavlović. - I nije problem samo u zločinima, problem je i u pravičnoj kazni, svesti o zločinu, praštanju i prevazilaženju prošlosti, zarad budućnosti. Dok se u Hagu sudi srpskom vojnom i političkom rukovodstvu, za "Oluju" optužba se svela na nekoliko generala. Ima li odgovornosti za "Oluju", i kako će ne samo optužnica nego i presuda, ako ikada bude doneta, okarakterisati ovu akciju.

Međutim, jedno je akcija, drugo su zločini, a treće posledice etničkog čišćenja, vidne i danas.

Zločin se ne može pravdati nikakvim razlogom, pa ni državnim, domoljubnim. A, može li normalan čovek biti ponosan na zločin?

ODUVANI NA KRAJ SVETA

"Ljubite neprijatelje svoje, blagosiljajte one koji vas proklinju, činite dobro onima koji vas mrze i molite se za one koji vas vređaju i progone". Sledeći ove biblijske zakone, sveštenik Momčilo Vukša (42) pune dve decenije među svojim narodom širi misiju dobrote. Posle završene najstarije bogoslovije u manastiru Krka počeo je u Biogradu na moru 1986, nastavio u Benkovcu i Strmici kod Knina, sve do "Oluje" koja ga je, posle kratkog službovanja u Despotovcu, odvela u Australiju. Malo Srba na ovom dalekom kontinentu nije čulo za oca Momčila iz Džilonga kraj Melburna, koji poslednjih šest godina do svojih parohijana preleti i po nekoliko hiljada kilometara. Našem novinaru Danijeli Kljajić, Momčilo Vukša je otkrio kako je posle "Oluje", tamo daleko, stvorio Krajinu u malom i zašto se bori za opstanak svakog srpskog ognjišta u rasejanju.

Sve vreme rata, ovaj misionar dobrote i duhovnosti, proveo je na prvoj liniji fronta, verujući i učeći svoj narod da Gospod nikada ne ostavlja one koje voli.

- Takvo zlo ne bih nikom poželeo. Malo nade skupljene u zavešljaj i mnogo želje da se preživi...

Ubrzo, sa porodicom sam došao u Srbiju, u Milivu kod Despotovca (parohija manastira Manasija).

Na poziv Srpske eparhije iz Melburna otišao sam u Australiju - seća se otac Momčilo.

U Australiji i na Novom Zelandu danas živi oko 142.000 Srba. Od 1991, došlo ih je više od 42.000 iz raznih krajeva bivše Jugoslavije, u 32 parohije. U dva srpska manastira u Ilejnu i Kamberi naši zemljaci se okupljaju uglavnom o velikim praznicima, a otac Momčilo ne krije da za pojedine parohijane nedeljno pređe i po nekoliko hiljada kilometara.

- Nedavno sam u Tasmaniji, gde ima 505 Srba, proveo nedelju dana. Svetog Nikolu u Hamiltonu,

na granici sa Južnom Australijom, slave samo dve porodice. Zavetovao sam se da ću u svojim parohijama obići svaku srpsku porodicu, osveštati svaki pravoslavni dom. Snagu mi uvek daje velika ljubav prema ljudima i našoj crkvi.

U Daftonu kod Melburna ima dosta Srba iz Krajine. Okupljeni oko Kulturnog kluba "Nikola Tesla", slave Svetog Iliju, igraju balote. Baš kao nekad u zavičaju. Sinu je, poštujući korene, dao ime Jug-Bogdan i upisao ga u Srpsko KUD "Šumadija", koje pri crkvi okuplja srpsku mladež od 5 do 25 godina.

- Što ste od otadžbine dalji, ona vam je srcu bliža, kaže otac Momčilo. Ma gde da smo, neka nas svi putevi vode u Srbiju. Tamo su nam koreni. Ako ih izgubimo, neće biti ni nas, ni srpskog imena.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (9)

U domu beskućnika

Priredila Violeta Talović

Ni deceniju posle druge najveće srpske seobe, 280.000 izbeglih u "Oluji", nije se ni primaklo rešenju nevolja, obezbedilo sigurnu egzistenciju. I oni, malobrojniji, koji žele natrag u Krajinu, ne mogu da vrate imovinu, nemaju zaposlenje... Neretko ih čekaju provokacije, diskriminisani su gotovo na svakom koraku. Prognanici kojima je Srbija pružila utočište i utehu, uglavnom nemaju siguran krov nad glavom. Opstanak za njih znači - raditi bilo šta, po bilo koju cenu. Preteško i jednima, i drugima.

U sumornoj analizi izbegličkog statusa Dragiša Dabetić, republički komesar za izbeglice je našem novinaru Ivani Milićević izneo alarmantne pokazatelje. Od ukupno 537.000 izbeglica registrovanih u Srbiji, polovina je pobegla u naletu "Oluje". Prema prošlogodišnjem popisu, od registrovanih 140.000 prognanika, većina je iz Hrvatske. Kad im se pridruže i oni koji su uzeli državljanstvo SCG, broj je zabrinjavajući - punih 350.000!

- Takozvano statističko smanjenje izbeglih ne znači da se njihov problem rešava, već da u najvećoj meri oni samo menjaju status - naglašava Dabetić. - Samo brige ostaju iste. Ni decenija nije bila dovoljna da se svima pomogne, ili oko povratka, ili u integrisanju u ovdašnju zajednicu. Zvanično, u Hrvatsku se vratilo 58.500 izbeglica iz Srbije, mada podatak treba uzeti sa rezervom. U red za domovnicu mnogi su stali samo da bi vratili imovinu, a žive ovde. Drugi su se vratili kućama, a zadržali i srpsko državljanstvo za "ne daj Bože". Hrvatske vlasti, međutim, tvrde da se u Krajinu, na svoja ognjišta vratilo duplo više - čak 117.000 prognanih.

U Komesarijatu za izbeglice nemaju precizan uvid koliko je vlasnika prodalo svoje kuće i imanja i po kojim cenama. Hrvatske vlasti nerado o tome govore. Razumljivo, jer je većina stanova i kuća prodana ispod svake ekonomske računice. Da bi dobili bilo šta, Srbi iz Krajine prodavali su imovinu i deset puta jeftinije - kuće i njive odlazile su u hrvatske ruke i za pet, deset hiljada evra!

Teško je i nabrojati nevolje povratnika. Zbog čestih incidenata ugrožena im je bezbednost. Strah seju i spiskovi hrvatske policije sa osumnjičenima za ratne zločine. Mnogo krajiških Srba ne može

da vrati stanarsko pravo, obnovi kuće...

- Jasno je da pitanje izbeglica ne može da se vuče u nedogled i zato se Vlada Srbije zalaže za njihov što brži zakonski status - ističe komesar. - To podrazumeva dva ravnopravna pravca - povratak i integraciju. Ne zalažemo se samo za fizičko vraćanje, nego i za dobijanje svih izgubljenih prava. Povratak u Hrvatsku teži je nego u Bosnu. Stalo nam je da rešimo sve što te procese koči.

Jedan od uslova za uključivanje izbeglica u normalan život je ukidanje kolektivnih centara. To podrazumeva i trajno rešenje njihovog stambenog statusa. U dramatičnom trenutku, kada su se iz Krajine ka Srbiji slivale tužne kolone prognanika, utočište im je pruženo u nekoliko stotina kolektivnih centara. U njima je živelo više od 80.000 ljudi iz Hrvatske i Bosne. Ovakav smeštaj je privremen i nužno zlo. Nažalost, mnogi su i danas na istom mestu, kao pre deset godina.

- Kolektivni centri postepeno se prazne - napominje Dabetić. - Mnogi ih napuštaju sami, pronalaze posao, snalaze se. Ti ljudi su žilavi, ne stide se posla i grčevito se bore za opstanak. Trenutno, u Srbiji je 120 centara sa 4.500 stanara, od kojih je oko 40 odsto iz Hrvatske i Bosne. Međunarodna zajednica, posebno UNHCR, dobrim delom, izdržavali su rad kolektivnih centara. Danas, međutim, 95 odsto novca za centre izdvaja se iz republičkog budžeta, što Srbiju mesečno košta milion evra. Preko noći ih je nemoguće pogasiti sve, mada ih je pre četiri godine bilo tri puta više.

Zatvaranje, kažu u Komesarijatu, ide po planu koji prate programi stambene gradnje, raspodele građevinskog materijala, novčane pomoći od 130.000 dinara, smeštaja u ustanove socijalne zaštite... Za najstarije i nemoćne sagrađeno je šest gerontoloških centara.

U Srbiji je izgrađeno više od 3.000 stanova, što znači da je krov dobilo najmanje 10.000 izbeglica. Većina je iz Hrvatske. U toku je gradnja još 200, a italijanska vlada obećala je finansiranje 670 domova. Srpska vlada uskoro bi trebalo da potpiše sporazum sa Bankom za razvoj Saveta Evrope za kredit od 20 miliona evra i zidanje 400 stanova. Do kraja 2006. godine, prema prognozama komesara, izgradiće se oko 5.000 stanova, u kojima će živeti više od 20.000 prognanih.

- To je - dodaje Dabetić - naizgled malo prema ukupnom broju izbeglih. Ali, prema ekonomskoj moći Srbije, ne možemo više. Donatori su se odavno povukli, jer nas više ne smatraju kriznim područjem. Započeli smo i program kupovine starih seoskih domaćinstava. Tako ćemo udomiti oko 50 porodica. Sami biraju kuće, do određene vrednosti. Ne ograničavamo ih teritorijalno, jer bi bilo surovo još jednom seliti ljude kojima je izgnanstva i selidbi previše.

Uprkos teškim uslovima, ograničenim sredstvima za pomoć, incidentima pri povratku, republički komesar veruje da će pitanje izbeglica biti rešeno do kraja naredne godine. Ipak, Evropa će morati još da pomogne kako u ostvarenju plana da svi prognani novu, 2007. dočekaju ili u starim domovima u Hrvatskoj, ili kao žitelji Srbije, sa rešenim stambenim pitanjem i poslom.

POTPIS NAJLAKŠI

PREDSTAVNICI vlada BiH, Hrvatske i Srbije sastali su se u januaru u Sarajevu i potpisali deklaraciju, prema kojoj bi pitanje svih izbeglih u regionu trebalo da bude rešeno do kraja naredne godine. Izrađena je “mapa puta”, kojom je predviđen povratak, ali i programi integrisanja. Radne

grupe sastale su se u Beogradu, a slede dogovori u Zagrebu. Dabetić kaže da je najlakši deo posla bilo potpisivanje Sarajevske deklaracije, ali njena primena ide mnogo teže.

RASULI SE

OKO 20.000 Krajišnika živi u inostranstvu. Najviše ih se skućilo u Americi, Kanadi i Australiji. Rasuli su se i po celoj Srbiji. U Beogradu dom je našlo 39.500, a u Vojvodini 30.000 ljudi. Prirodnim odlivom, umiranjem, iz registra je izbrisano oko 20.000 prognanih.

Dalmatinske svetinje niču iz pepela, ruševina, stradanja

FOTIJE VRAĆA VERU

POSLE "Oluje" i masovnog progona zapretila je opasnost da vera pravoslavna koja je Srbe na tom prostoru održala blizu hiljadu godina, nestane. Najteže je bilo na području Like i Dalmacije gde je ostao samo jedan sveštenik. Deo crkava je porušen, najviše oštećeno i opljačkano, a tri pravoslavna manastira ostala su bez monaha.

Dolaskom novoustoličenog vladike Dalmatinskog Fotija u Šibenik, u sedište Dalmatinske eparhije 1997, oživeli su drevni dalmatinski manastiri - Krka kod Kistanja iz 1350, Krupa kod Obrovca iz 1317, Dragović na reci Cetini iz 1450, i najstariji i najznačajniji duhovni centar, manastir svetog Arhangela na reci Krki. Petorica kaluđera povratnika su oživeli bratstvo manastira, a odlukom Svetog sinoda SPC preporučena je i bogoslovija "Sveta tri Jerarha" koja je kao prva regularna škola kod Srba osnovana još 1615. godine.

- Bogoslovija danas ima 50 učenika - rekao je vladika Fotije našem novinaru Radetu Matijašu. - Dobili smo i prve maturante koji će nastaviti dalje školovanje na pravoslavnim fakultetima po svetu. Obnavljamo i manastirsku riznicu. Obraćali smo se Ministarstvu kulture u Zagrebu, ali sredstva nismo dobili.

Posle velike tragedije, eparhija Dalmatinska je postala veliko gradilište. Nema ni jedne crkve, niti crkvene opštine gde se ne obnavlja i gradi. Radovi odmiču sporo jer para nema dovoljno. Najteže je u Dragoviću na reci Cetini između Vrlike i Sinja. Još im nisu priključili struju i vodu.

U eparhiji je dvadeset parohijskih sveštenika, a u tri manastira osam monaha i monahinja. Pet iskušena je u Šibeniku za koje je osnovan novi manastir u selu Očestovo kod Knina posvećen Svetoj velikomučenici Nedelji. To će biti prvi ženski manastir u Dalmatinskoj eparhiji. Od bogatstva i crkvene imovine tek je desetina vraćena i to u Zagrebu i Rijeci. Problem je statusa sveštenika koji imaju državljanstvo i pasoš BiH. Oni su u Dalmaciji stranci sa produženim boravkom i nemaju zdravstveno i socijalno osiguranje.

Vladika kaže da pokršćavanje nije stalo.

- Srećom, počeli smo sa pravoslavnom veronaukom u školama, tamo gde ima pravoslavne dece. Najviše ih je u Kninu, više od 200, u Benkovcu 30, a u Kistanjama 25 učenika. Počeli smo i u Imotskom, u Konjevratima kod Šibenika. Najteže je u velikim gradovima Zadru, Šibeniku i Splitu,

gde još uvek ne možemo da dođemo do naše dece, a znamo da ih ima.

Najveći crkveni sabor je Preobražanje Gospodnje u manastiru Krka, 19. avgusta. U dva dana dođe i 10.000 vernika.

antrfile

NOVI MANASTIRI

SVETA Lazarica na Dalmatinskom Kosovu i Sveti Vasilije Ostroški u Crnogorcima kod Imotskog novi su manastiri.

Lazarica je ediktom blaženopočivšeg vladike Dalmatinskog Irineja još 1939. bila proglašena manastir, ali tek zalaganjem vladike Fotija, 28. juna ove godine ona je postala metoh mnogo starijeg brata manastira Krke.

Kako u Imotskoj krajini i u susednoj Hercegovini ima Srba, a nema manastira, vladika Fotije hram Svetog Vasilija Ostroškog, proglasio je manastir. Ovih dana počela je izgradnja konaka i formiranje bratstva.

"OLUJA", DESET GODINA POSLE (10)

Rastao sto na dan

Priredila Violeta TALOVIĆ

"RAZLIKA između škole ovde, i škole tamo je u tome što kod nas učiteljica spremi pismenu vežbu, a mi joj počnemo pričati ko je sve zaklan, pa ona zaboravi pismenu vežbu!"

Dragan Mioković iz Gračaca, ovako je te 1995, doživeo novu školu u kojoj se, ni kriv ni dužan, našao sa još mnogo prognane i tužne dece. Imao je tada samo jedanaest godina. Danas bi više voleo da ga znaju kao stručnjaka za kompjuter. Ali, sudbina je uredila da ostane poznat kao dečak traktorista iz izbegličke krajiške kolone.

U Beograd je poneo sećanje i tri mede. Žive slike kuće u Grabu, dvorišta, tarabe koju je s drugom decom preskakao, nepreglednih njiva i krajiških proplanaka, tako mali umeo je da podeli sa novim dotad nepoznatim ljudima kojima je bila zanimljiva priča o dečaku i traktoru. Danas je nešto tiši, bez želje da misli vrati u prošlost.

Golobradi dečak postao je simbol stradanja dece Krajine. I niko ga nije pitao želi li on to. U osmodnevni maraton uvukli su ga rat i mržnja a on je samo znao da svoju deonicu mora da istrči jer je nagrada bila - život.

Dragan je vozio teški traktor, na preteški put. Neki ljudi videli da dete neće izdržati pa su mu pomogli, do Beograda. Iza njega, kolima je išla njegova majka i mlađi brat. Tata mu je poginuo. Bio je vojni policajac. U patroli ga je udario vojni kamion. Nisu imali svetla. Njegova majka je gledala kako joj muž gine.

Kad je izbio rat, Dragan je imao sedam godina. Tek je pošao u školu. U razredu je imao i druga Hrvata.

Bežanije se Dragan ovako seća:

- Ujutru je počelo granatiranje. Prvo čuješ ispaljenje, pa posle tri sekunde kao kad najjače opali grom. Oni su gađali s Velebita, s Crnog vrha. Onda je otišao stric u komandu i rekli su mu da je pao strateški vrh Alan. Može biti da vi ne zđnate za Alan? Ako padne Alan Gračac im je ovako na dlanu. Mogu tuć kako hoće.

Imali su tri sata za pakovanje. A pakovali su samo ono što im se našlo pod rukom. U crnu kesu za smeće. Žao mu je bilo što svoj kompjuter nije poneo. Kad su ga tada upitali je li u koloni bilo teže deci ili starima Dragan je rekao: "Stari samo čute!"

I vozio je krivim cestama, jednako odgovoran kao ono malo odraslih ljudi oko njega. Nije znao gde ide.

Dragan je završio srednju školu "Nikola Tesla". Radi u dobroj firmi. I dalje je podstanar. Živi u Beogradu, sa majkom i bratom Duškom. Nada se da će za godinu, dve kupiti stan.

Kad su ga tako malog upitali šta bi voleo da bude kad poraste, Dragan je rekao:

- Voleo bih da pravim kompjuterske programe. Ali, ne sa ratnim igricama. Radio bih svemirske programe. Znaš, tamo ne ginu ljudi, a opet se igraš!

SRPOM ZAKLALI STARCA

DUŠAN Vidić star 81 godinu zaklan je srpom u selu Karinu, između Obrovca i Benkovca u severnoj Dalmaciji. Zločin se dogodio 18. maja ove godine a jedini razlog zbog kojeg je starac ubijen je što je - Srbini!

Među Srbima u Hrvatskoj zavladao je strah jer su se njihove slutnje obistinile - višemesečne pretnje, grafiti opasne sadržine i sitniji fizički izgredi imali su samo jednu poruku - "ovde niste dobro došli!" Netrpeljivost bosanskih Hrvata koji su se posle "Oluje" doselili u ove krajeve kulminirala je svirepim ubistvom starca.

- Baka mi je rekla da je deda, kao i svakog jutra, pošao po hleb i na vratima joj rekao šta da skuva za ručak - pričao je Dušanov unuk Dragan. - Neko pokušava da kaže da je deda ubijen iz koristoljublja, ali to nije tačno. Pa deda je imao novca samo za hleb.

Srbi iz Karina nisu smeli ništa da govore. O monstruoznom zločinu javnost je prvi obavestio dr Milorad Pupovac, predsednik Srpske demokratske samostalne stranke. Vidno potresen, Pupovac je taj događaj okarakterisao kao kampanju protiv izbeglih Srba i njihovog dolaska na lokalne izbore u Hrvatsku i mogućnost da u nekim sredinama preuzmu vlast ili u njoj participiraju.

- HDZ u Kninu pokušava da okupi sve hrvatske stranke u stilu "svi Hrvati protiv Srba", kako bi SDSS, koja je pobedila u toj opštini bila sprečena da učestvuje u vlasti - rekao je Pupovac. - Ako se Srbima i deset godina posle "Oluje" otvoreno kaže da se s njima ne može, onda je to zabrinjavajuća poruka, tim pre što je SDSS jedna od najjačih Sanaderovih karata za put u Evropu. U Civljanima 15. maja načelnik opštine Jakov Gutić, nosilac liste HDZ, zverski je premlatio Borisa Vukelića, sa liste SDSS. Tri dana ranije, u Benkovcu, Milan Marić napao je šesnaestogodišnju kelnericu koja je odbila da kaže "tačno". U Zagrebu je pred Vaskrs pretučen dečak srpske nacionalnosti samo zato jer je pomagao u pravoslavnoj crkvi.

Neposredno pre ubistva starca Dušana Vidića u nekoliko susednih mesta osvanuli su grafiti sa porukom: "Srbe na vrbe" i velika slova U sa krstovima u sredini. A samo dan ranije, u Vukovaru je

na stambeno-poslovnu zgradu u kojoj su prostorije Partije podunavskih Srba bačen eksploziv. Bombe su bačene i na zgradu opštine Borovo Selo i Trpinje, u kojima je na poslednjim izborima pobedila SDSS.

Većinu Srba koji su posle pogroma i mučenja u izbeglištvu smogli snagu da se vrate na svoja vekovna ognjišta ovakvi događaji nesumnjivo pritiskaju i plaše. Ali, nepokolebljivi su u nameri da ostanu, spremni da se u oči pogledaju sa svim iskušenjima. Čak i kad kao usud i opomena nad srpskom slobodom u Hrvatskoj lebdi srp kojim je zaklan starac Dušan.

DA SE NE ZABORAVI

POČELO je u zoru, 4. avgusta 1995. Republiku Srpsku Krajinu iz svih pravaca napalo je 300.000 Tuđmanovih bojovnika.

Na Knin je palo 2.500 granata.

Američki avioni F-16 bombardovali su centre veze na Plješevici i Velebitu.

U dugim zbegovima, Srbi su pod kišom granata, krenuli u egzodus preko Banjaluke prema Srbiji.

U Krajini pre "Oluje" živelo 450.000 Srba.

Od 1991-1995. ukupno ubijeno 6.765 Srba.

Nestalo 2.670 Krajišnika.

Iz srpskih grobnica u Hrvatskoj ekshumirano samo 500 tela.

Podaci o izbeglim nepotpuni. Prema rezultatima popisa iz 1991. i 2001. u Hrvatskoj nedostaje više od pola miliona Srba!

U Srbiju izbeglo više od 400.000 Srba.

Dom u Republici Srpskoj pronašlo 60.000, a u Crnoj Gori 15.000 Srba iz Krajine.

U Americi, Australiji i Evropi privremeno je oko 40.000 prognanika.

U Hrvatsku se vratilo samo 60.000 Srba.

Podaci o povratnicima u Hrvatsku kontradiktorni. Komesarijat i izbeglička udruženja u Srbiji imaju podatke o 60.000 Srba, Hrvatska tvrdi da ih je 110.000 jer je među povratnike upisala sve koji su došli da uzmu lična dokumenta.

Pravo na penziju ostvarilo manje od polovine - samo 20.000 Srba.

Hrvatska, protivno svim međunarodnim konvencijama, odbija da isplati zaostale penzije u periodu 1991-1995.

Najveći problem povratka su oduzeta stanarska prava.

Na području Krajine i Hrvatske Srbi su ostali bez 50.000 stanova.

Iako se pred Međunarodnim sudom pravde u Strazburu, zbog diskriminatorskog postupka hrvatske vlasti, vode brojni sporovi, Hrvatska je ovih dana oduzete srpske stanove poklonila svojim "braniteljima".

Hrvatska državna agencija je na prevaru otkupila više od 100 srpskih kuća za koje bivši vlasnici nisu dobili ni dinara.

U Hrvatskoj je procesuirano 4.500 Srba za navodna najteža dela ratnog zločina, sve u cilju

zastrašivanja povratnika. Najavljeni spisak od 970 Srba koji su optuženi ili osuđeni u odsustvu, još nije stigao u Beograd iako je to Hrvatska obećala pre mesec dana.

Desetorica Srba uhapšeni su u međuvremenu po povratku u Hrvatsku.

Proces dogovorenog transfera zatvorenika Srba iz hrvatskih zatvora u Srbiju je veoma sporo. Za šest meseci od potpisivanja sporazuma hrvatskog i srpskog pravosuđa u zatvore u Srbiju prebačeno samo pet Srba, dok na dalji proces čeka još 60 Srba u hrvatskim kazamatima.

Kraj

WWW.KRAJINAFORCE.COM

